Я мав на думці зробити оповідання "Убивство в Еббі Грейндж" останнім з серії про ті подвиги мого друга Шерлока Холмса, з якими я вважав за потрібне ознайомити публіку. Моє рішення зумовлювалось не браком матеріалу, оскільки в мене зберігаються записи про сотні проведених ним справ, ніде мною не згаданих, і не зменшенням цікавості моїх читачів до неповторної особистості й унікальних прийомів роботи цієї незвичайної людини. Справжня причина полягала в тій відразі, яку містер Холмс почав виявляти до публікації оповідань про його пригоди. Поки він не припиняв своїх професійних занять, звіти про його успіхи давали йому деяку практичну користь, але відтоді, як він остаточно покинув Лондон і присвятив себе вивченню й розведенню бджіл на вапнякових горбах графства Суссекс, популярність стала для нього ненависною, і він категорично зажадав, щоб ця його забаганка неухильно виконувалась. І тільки після того, як я нагадав йому про дану мною обіцянку обов'язково надрукувати оповідання "Друга пляма", коли для цього настане час, підкресливши, що було б тільки доречно завершити довгу низку моїх публікацій оповіданням про ту міжнародну справу — найважливішу з усіх, які його запрошували розслідувати,— тільки після цього мені нарешті пощастило одержати його згоду на те, щоб обачний, зважений звіт про той випадок кінець кінцем було надано публіці. Якщо під час розповіді деякі її деталі здадуться туманними, читач легко зрозуміє, що для моєї стриманості існують якнайповажніші причини.

Так-от, одного разу восени вранці,— рік і навіть десятиріччя нехай залишаться невідомими,— у стінах нашої скромної квартири на Бейкер-стріт з'явилось двоє відвідувачів, людей, відомих в усій Європі. Один з них, з орлиним поглядом, суворий, горбоносий і владний, був не хто інший, як знаменитий лорд Беллін-джер, що двічі посідав пост прем'єр-міністра Великобританії. Другий, смаглявий, з чіткими рисами обличчя, елегантний і трохи менш ніж середнього віку, обдарований як красою тіла, так і всіма достойностями розуму, був високоповажний Трелоні Хоуп, пер, міністр у європейських справах і найбільш впливовий державний діяч. Вони сіли поряд на наш захаращений паперами

диванчик, і з їхніх стомлених, стурбованих облич легко було здогадатись, що сюди їх привела невідкладна й дуже важлива справа. Тонкі, з лініями синіх вен руки прем'єр-міністра міцно стискали слонової кістки ручку парасольки, а його худе аскетичне обличчя поверталось то до Холмса, то до мене. Міністр у європейських справах нервово смикав себе за вуса й неспокійно перебирав брелоки на ланцюжку годинника.

— Як тільки я виявив пропажу, містере Холмсе, а це було сьогодні о восьмій годині ранку, то негайно ж повідомив про неї прем'єр-міністра. Це за його пропозицією ми обидва прийшли до вас.

— Ви повідомили поліцію?

— Ні, сер,— сказав прем'єр-міністр з властивими йому жвавістю й рішучістю, добре всіма знаними.— Ми цього не зробили, та й піти на таке для нас неможливо. Повідомити поліцію означає в кінцевому підсумку повідомити широку публіку. А цього ми особливо хочемо уникнути.

— Але чому, сер?

— Тому, що документ, про який іде мова, неймовірної, величезної ваги, його опублікування може дуже легко, майже напевно, призвести до негайних ускладнень в Європі. Не буде перебільшенням сказати, що від цього залежить бути війні чи миру. Якщо цей документ не вдасться знайти й повернути цілком таємно, то тоді його взагалі можна не розшукувати, оскільки люди, які ним заволоділи, переслідують, очевидно, одну-єдину мету — зробити так, щоб його зміст набрав широкого розголосу.

— Розумію. А тепер, містере Трелоні Хоуп, я буду вам вельми вдячний, якщо ви з усіма подробицями розповісте мені, за яких обставин зник ваш документ.

— Це можна зробити в кількох словах, містере Холмсе. Цей документ — лист від одного іноземного монарха — було одержано шість днів тому. Він настільки важливий, що я жодного разу не залишив його в своєму сейфі, а щовечора забирав додому на Уайтхол-Терас і тримав у спальні в замкнутій дипкур'єрській валізі для офіційних паперів. Він перебував там і вчора ввечері. В цьому я впевнений. Правду кажучи, я відчиняв валізу, коли одягався для обіду, й бачив документ усередині. Сьогодні вранці він зник. Дип-кур'єрівська валіза стояла поряд із дзеркалом на моєму туалетному столику. Я сплю чутливо, моя дружина теж. Ми обоє ладні заприсягтися, що ніхто вночі в кімнату не заходив. А проте я повторюю, що папір зник.

— О котрій годині ви обідали?

— О пів на восьму.

— Ви довго не лягали спати?

— Моя дружина поїхала в театр. Я чекав її. Ми пішли в спальню о пів на дванадцяту.

— Отже, протягом чотирьох годин валіза залишалась без догляду?

— Нікому не дозволено входити в спальню крім покоївки вранці і мого камердинера або служниці моєї дружини протягом решти дня. Обоє— вірні слуги, вони давно живуть у нас. Крім того, ніхто з них просто не міг знати, що у валізі лежить щось більш цінне, ніж звичайні службові папери.

— Хто знав про існування цього листа?

— В моєму домі ніхто.

— Але ваша дружина, мабуть, знала?

— Ні, сер. Я нічого не казав моїй дружині, поки не побачив сьогодні вранці, що лист зник.

Прем'єр схвально кивнув головою.

— Я завжди знав, сер, яке у вас велике почуття обов'язку,— мовив він.— І переконаний: в тому, що стосується такої важливої таємниці, воно теж виявилось вище від найтісніших сімейних уз.

Міністр у європейських справах уклонився.

— Цілком справедливо, сер. До сьогоднішнього ранку я й словом про лист до дружини не обмовився.

— А чи не могла вона здогадатися сама?

— Ні, містере Холмсе, вона не могла здогадатись, та й ніхто не міг здогадатись.

— А раніше у вас пропадали документи?

— Ні, сер.

— Хто тут, в Англії, знав про існування цього листа?

— Вчора про нього було повідомлено кожного члена кабінету, але цього разу зобов'язання зберігати таємницю, яким супроводжується кожне засідання, було ще підсилено урочистим застереженням з боку прем'єр-міністра. Боже мій, подумати тільки, що всього за кілька годин я сам загубив його!

Гримаса відчаю спотворила гарне обличчя Трелоні Хоупа, руки рвонули волосся. На мить перед нами відкрилась природна суть цієї

людини — поривчастої, пристрасної, гостровразливої. І зразу ж усе знову сховалось під аристократичною маскою, і він спокійним голосом закінчив:

— Крім членів кабінету про лист знають два, можливо, три міністерських чиновники. І більше ніхто в Англії, містере Холмсе, запевняю вас.

— А за кордоном?

— За кордоном, я впевнений, ніхто не бачив цього листа крім того, хто його писав. Я переконаний, що навіть міністри того монарха... що лист обминув звичайні офіційні канали.

Холмс ненадовго замислився.

— А тепер, сер, я змушений попросити вас розповісти мені більш детально, що це за документ і чому його зникнення повинно мати такі серйозні наслідки.

Обидва державні діячі обмінялись швидкими поглядами, і кошлаті брови прем'єр-міністра невдоволено насупились.

— Містере Холмсе, лист був у довгастому тонкому конверті блідо-голубого кольору. На конверті червона воскова печатка з готовим до стрибка левом. Адресу написано великим, чітким почерком на ім'я...

— Боюсь, сер,— мовив Холмс,— що мені треба знати істотніші речі, хоч які цікаві й важливі деталі ви мені зараз повідомляєте. Про що був лист?

— Це найсуворіша державна таємниця, і, боюсь, я нічого не зможу вам сказати, до того ж не бачу в цьому необхідності. Якщо з допомогою ваших незвичайних, як подейкують, здібностей ви знайдете описаний

мною конверт з його вмістом, то заслужите вдячність своєї країни й одержите яку завгодно винагороду, що перебуває в межах наших можливостей.

Шерлок Холмс, посміхаючись, підвівся.

— Ви обидва найзайнятіші люди в Англії,— сказав він,— я в галузі своєї скромної професії теж маю право поводитись на свій власний розсуд. Неймовірно шкодую, що не можу допомогти вам у цій справі, і вважаю, що дальша розмова на цю тему буде звичайним марнуванням часу.

Прем'єр-міністр схопився на ноги, в його глибоко посаджених очах спалахнув той лютий вогонь, який змушував стискатись від страху серця членів кабінету.

— Сер, я не звик, щоб...— почав був він, але опанував себе й знову опустився на диван. Хвилину чи більше ми всі сиділи мовчки. Потім старий державний діяч знизав плечима:

— Ми мусимо пристати на ваші умови, містере Холмсе. Ви, безперечно, маєте рацію, і з нашого боку нерозумно сподіватись від вас допомоги, якщо ми не будемо вам абсолютно довіряти.

— Яз вами згоден,— мовив молодший державний діяч.

— Добре, я вам розповім усе, цілком покладаючись на вашу честь і на честь вашого колеги доктора Вотсо-на. Я дозволю також звернутись до вашого патріотизму, бо годі й уявити більше нещастя для нашої країни, ніж те, до якого може призвести розголошення цієї таємниці.

— Ви можете в усьому на нас покластися.

— Так-от, це лист від одного іноземного монарха, роздратованого деяким розширенням колоніальних володінь нашої країни. Його було написано згарячу, і автор одноосібно несе за нього всю відповідальність.

Наведення довідок показало, що його міністри нічого про лист не знають. В той же час манера викладу в ньому вкрай невдала, а окремі фрази мають настільки зухвалий характер, що опублікування цього листа напевно викликали б в Англії спалах найнебезпечні-ших емоцій. Зчинилась би страшенна веремія, сер, і я скажу, не вагаючись, що за тиждень після опублікування листа нашу країну було б утягнуто у велику війну.

Холмс написав якесь ім'я на аркуші паперу й передав його прем'єр-міністру.

— Так, це він. І саме його лист, який може спричинитись до багатомільйонних видатків і загибелі сотень тисяч людей, зник таким незбагненним чином.

— Ви повідомили автора листа?

— Так, сер, йому надіслано шифровану телеграму.

— Може, він бажає, щоб листа було опубліковано?

— Ні, сер, ми маємо найгрунтовніші підстави вважати, що він уже зрозумів усю необачність і нерозважливість своїх дій. Розголошення змісту листа було б для нього і його країни ще більшим ударом, ніж для нас.

— Коли так, то в чиїх тоді інтересах опублікування листа? Навіщо комусь красти або публікувати його?

— Тут, містере Холмсе, ви змушуєте мене торкнутись сфери високої міжнародної політики. Але якщо взяти до уваги ситуацію в Європі, неважко зрозуміти мотиви злочину. Вся Європа являє собою озброєний табір. Існує два союзи, які мають однакову військову силу. Великобританія не віддає переваги жодному з них. Якби нас було втягнуто у війну з одним союзом, це забезпечило б перевагу другому союзу незалежно від того, взяв би він участь у цій війні чи не взяв. Ви розумієте мене?

— Все абсолютно ясно. Отже, заволодіти листом і опублікувати його зацікавлені вороги цього монарха, щоб посіяти врожнечу між його країною й нашою?

— Так, сер.

— А кому вони могли б надіслати цей документ, якби він потрапив у їхні руки?

— Будь-якому уряду великої європейської держави. В цю хвилину лист, мабуть, поспішає призначеним йому шляхом з усією можливою для пароплава швидкістю.

Містер Трелоні Хоуп похилив голову й тяжко зітхнув. Прем'єр лагідно поклав йому руку на плече.

— Вас спіткало нещастя, мій дорогий друже. І вас ні в чому не можна звинуватити. Ви вжили всіх застережних заходів, не знехтувавши жодним. Тепер, містере Холмсе, вам відомі всі факти. Якої лінії поведінки ви порадите нам дотримуватись?

Холмс скрушно похитав головою:

— На вашу думку, сер, якщо документ не буде віднайдено, розпочнеться війна?

— Я думаю, що вона дуже ймовірна.

— Тоді, сер, готуйтесь до війни.

— Це жорстока заява, містере Холмсе.

— Зважте на факти, сер. Ніяк не схоже, щоб документ зник, після половини на дванадцяту, бо, наскільки я зрозумів, містер Хоуп і його дружина від того часу і аж до хвилини, коли було виявлено пропажу, перебували в спальні. Отже, його було взято вчора ввечері між пів на восьму і пів на дванадцяту, мабуть, ближче до пів на восьму, тому що той, хто взяв документ, напевно знав, що він у спальні, і, природно, спробував заволодіти ним якомога швидше. А тепер, сер, якщо такий важливий документ взято саме в той час, де він може бути зараз? Ніхто не зацікавлений тримати його в себе. Його чимскоріш передано тим, кому він потрібний. Які ми тепер маємо шанси перехопити документ чи хоч би натрапити на його слід? Він для нас недосяжний.

Прем'єр-міністр підвівся з дивана.

— Ви міркуєте цілком логічно, містере Холмсе. Я бачу, ми справді нічого не можемо вдіяти.

— Давайте припустимо,— заради того, щоб обмінятися думками,— що документ узято служницею або камердинером...

— Вони обоє— давні й випробувані слуги.

— Наскільки я зрозумів, вапґа спальня на третьому поверсі, окремого входу знадвору немає, а піднятися нагору зсередини непоміченим неможливо. Таким чином, документ узяла людина, яка була в домі. Кому злодій захотів би передати його? Одному з міжнародних шпигунів або секретних агентів, імена яких мені досить добре відомі. Троє з них, можна сказати, ватажки в своїй професії. Я

почну розшуки з того, що обійду їх усіх і з'ясую, чи кожний з них на своєму посту. Якщо ж когось із них не буде на місці, особливо якщо виявиться, що шпигун зник вчора ввечері, ми дістанемо деяке уявлення про те, куди вирушив цей документ.

— Чому ви вважаєте, що когось не буде на місці? — спитав міністр у європейських справах.— Адже шпи гун може віднести документ 'в яке-небудь посольствс в Лондоні.

— Не думаю. Ці агенти працюють самостійно, s з посольствами у них стосунки часто досить напружені,

Прем'єр-міністр ствердно кивнув головою.

— На мою думку, містере Холмсе, ви маєте рацію, Шпигунові захочеться особисто передати таку цінну здобич у свою штаб-квартиру. Ваш план дій я вважаю блискучим. А ми з вами, Хоупе, тим часом не повинні через це одне нещастя нехтувати всіма іншими нашими обов'язками. В разі якщо протягом дня відбудуться нові події, ми вас про них повідомимо, а ви, зрозуміло, теж дайте нам знати про наслідки вашого власного розслідування.

Обидва державні діячі вклонились і статечно вийшли з кімнати.

Коли наші вельможні гості пішли, Холмс запалив люльку і якийсь час сидів мовчки, глибоко замислившись. Я розгорнув ранкову газету й, забувши про все, прикипів очима до повідомлення про сенсаційний злочин, що його було скоєно напередодні ввечері, як раптом мій друг щось вигукнув, схопився на ноги й поклав люльку на коліна.

— Так,— мовив він,— кращого шляху під ступитись до справи немає. Становище відчайдушне, але не безнадійне. Навіть зараз, цілком можливо, лист ще не покинув рук одного з агентів, от якби ще напевно знати, хто з них заволодів ним. Кінець кінцем цих типів цікавить одне —

гроші, а в мене за спиною уся британська державна скарбниця. Якщо лист почнуть продавати, я куплю його — навіть якщо це означатиме збільшення прибуткового податку ще на одне пенні. Можливо, той тип зволікає, щоб подивитись, яку ціну буде запропоновано за лист тут, перш ніж спробувати щастя по другий бік кордону. Вести таку сміливу гру здатні тільки троє: Оберштайн, Ла-Ротьєр і Едуардо Лукас. Я зустрінуся з кожним. Я зазирнув у ранкову газету.

— Едуардо Лукас із Годольфін-стріт?

— Так.

— Ви з ним не зустрінетесь.

— Чому це?

— Вчора ввечері його убито у власному домі.

Мій друг так часто дивував мене під час наших пгшгод що я відчув справжнє торжество, побачивши, як безмежно здивували його мої слова. Він зачудовано втупився в мене, тоді вихопив газету з моїх рук. Ось замітка, яку я читав, коли Холмс схопився з стільця:

"Вбивство у Вестмінстері.

Вчора ввечері в будинку № 16 на Годольфін-стріт скоєно загадковий злочин. Годольфін-стріт — це одна із старовинних і тихих вуличок з будинками вісімнадцятого століття, вона розташована між Темзою й Вест-мінстерським абатством, майже під мурами великої вежі будівлі парламенту. Там у маленькому, але ошатному особняку кілька років мешкав містер Едуардо Лукас, добре відомий у суспільстві завдяки своїй чарівній особистості, а також заслуженій репутації одного з кращих тенорів-любителів в Англії. Містер Лукас був неодруженим, йому виповнилось тридцять чотири роки, а його прислуга складалась із місіс

Пріндл, літньої економки, й Міттона, лакея. Економка лягає рано й спить на горішньому поверсі. Лакей цього вечора був відсутній — відвідував свого друга в Хеммерсміті. Починаючи з десятої години містер Лукас залишався в особняку сам. Поки ще не з'ясовано, що сталося за цей час, але за чверть до дванадцятої констебль Баррет, проходячи по Годольфін-стріт, помітив, що двері будинку № 16 прочинено. Він постукав, але відповіді не одержав. Побачивши крізь вікно, що в одній з кімнат горить світло, констебль зайшов до передньої й знову постукав, але й цього разу відповіді не було. Тоді він відчинив двері й увійшов. У кімнаті панував страшний розгардіяш, усі меблі було зсунуто в один бік, а посередині, перекинутий спинкою на підлогу, валявся стілець. Біля цього стільця, все ще стискаючи одну з його ніжок, лежав нещасний мешканець особняка. Він дістав удар ножем у серце і, очевидно, зразу ж вмер. Ніж, що ним було скоєно злочин, виявився кривим індійським кинджалом, зірваним зі стіни, яку прикрашав набір східної зброї. Не схоже, що вбивство вчинено з метою пограбування — не було зроблено навіть спроби винести з кімнати цінні речі. Містера Едуардо Лукаса всі дуже добре знали, і він користувався такою любов'ю, що його насильницька й загадкова смерть збудить, безперечно, болісну цікавість і гостре співчуття серед широкого кола його друзів".

— Ну, Вотсоне, що ви про це думаєте? — спитав Холмс після тривалої мовчанки.

— Дивовижний збіг.

— Збіг? Він один з тих трьох чоловік, про яких ми говорили як про можливих акторів, що грають у цій драмі, і ось він вмирав насильницькою смертю саме в ті години, коли нам уже відомо, що спектакль розпочався. Шанси проти того, що це не збіг,— величезні. Ніяким числом їх не виразити. Ні, мій дорогий Вотсоне, ці дві події мають між собою зв'язок, повинні мати зв'язок. Нам залишається знайти його.

— Але поліція повинна знати все.

— Зовсім ні. Вони знають тільки те, що бачать на Годольфін-стріт. Вони не знають — і ніколи не знатимуть — про Вайтхол-Террас. Тільки ми знаємо про обидві події й можемо простежити взаємозв'язок між ними. Існує одна обставина, яка за всіх умов спрямувала б мої підозри на Лукаса. З Годольфін-стріт у Вест-мінстері до Вайтхол-Террас йти всього кілька хвилин. Інші ж секретні агенти, яких я згадував, живуть у дальньому кінці Вест-Енда. Отже, Лукасу було значно легше, ніж іншим, встановити зв'язок з домівкою міністра у європейських справах або одержати звідти які-небудь відомості. Це ніби й дрібниця, а проте у випадку, коли розвиток подій втиснуто в кілька годин, вона може мати істотне значення. Ого, щось новеньке?

З'явилась місіс Хадсон з дамською візитною карткою на підносі. Холмс глянув на картку, звів брови й передав її мені.

— Попросіть леді Хільду Трелоні зволити зайти сюди,— сказав він.

За мить нашу скромну оселю, вже відзначену вранці візитом двох державних мужів, було вшановано з'явою найчарівнішої жінки в Лондоні. Я часто чув про вроду наймолодшої дочки герцога Белмінстера, але жодна розповідь про неї, жодна бачена мною безбарвна фотографія не давали нінайменшого уявлення про ніжну, м'яку чарівність і прекрасні барви її витонченого обличчя. А проте того осіннього ранку, коли ми побачили це обличчя, першим, що впало нам в око, була не його краса. Воно світилось вродою, але зблідло від хвилювання, очі блищали, але блиск їх здавався гарячковим, чутливі губи було стиснуто в зусиллі не втратити самовладання. Переляк, а не врояа — ось що спочатку вразило.нас, коли наша прекрасна відвідувачка з'явилась у відчинених дверях.

— Чи мій чоловік був у вас, містере Холмсе?

— Так, мадам, був.

— Містере Холмсе, благаю вас, не кажіть йому, що я приходила сюди!

Холмс холодно вклонився и показав рукою на стілець, запрошуючи її сісти.

— Ваша милість ставить мене у дуже делікатне становище. Прошу вас сісти й розповісти мені, чого ви бажаєте, але, боюсь, ніяких беззастережних обіцянок я вам дати не зможу.

Вона швидко перейшла кімнату й сіла спиною до вікна. Постава в неї була королівська — висока, граційна і неймовірно зваблива.

— Містере Холмсе,— почала гостя, і весь час, поки вона говорила, її руки в білих рукавичках безперервно стискались і розтискались,— я говоритиму з вами відверто і сподіваюсь, що це, можливо, примусить вас бути відвертим взаємно. У стосунках між моїм чоловіком і мною не існує таємниць ні в чому, крім однієї речі. Це політика. Для цієї теми уста його запечатано. Він нічого мені не розповідає. Проте мені стало відомо, що минулої ночі у нас в домі сталась дуже прикра подія. Я знаю, що зник якийсь документ. Але оскільки це пов'язано з політикою, мій чоловік відмовляється довірити мені свою таємницю. А втім, необхідно, саме так — необхідно, щоб я все до кінця розуміла. Ви єдина людина, крім державних діячів, яка знає правду. Благаю вас, містере Холмсе, сказати мені, нічого не приховуючи, що саме трапилось і до чого воно може призвести. Скажіть мені все, містере Холмсе. Нехай турбота про інтереси вашого клієнта не змусить вас мовчати — запевняю вас, його інтересам найкраще прислужилось би те, якби він довірив таємницю мені, чого, на жаль, він не розуміє. Що то був за документ, який вкрали?

— Мадам, ви просите у мене про неможливе. Вона глибоко зітхнула і, похиливши голову, затулила обличчя руками.

— Ви повинні зрозуміти, що це справді так, мадам. Якщо ваш чоловік вважає за краще не втаємничувати вас у цю справу, то хіба можу я, людина, якій довірено правду із зобов'язанням зберігати професійну таємницю, розповісти вам те, що він хоче приховати? Навіть

не годиться просити мене про це. Ви повинні питати в свого чоловіка.

— Яв нього питала. І прийшла до вас, використовуючи останню можливість. Але не сказавши нічого певного, містере Холмсе, ви зробите мені дуже велику послугу, коли дещо розтлумачите.

— Що саме, мадам?

— Чи може ця подія завдати шкоди політичній кар'єрі мого чоловіка?

— Розумієте, мадам, якщо справу не буде залагоджено, вона, безперечно, матиме дуже прикрі наслідки.

— О!

Вона швидко перевела подих, як людина, сумніви якої розвіялись.

— Ще одне запитання, містере Холмсе. З кількох слів, що вихопились у мого чоловіка, приголомшеного цим лихом, я зрозуміла, що втрата документа може мати жахливі наслідки для всієї країни.

— Якщо він так сказав, я, звичайно, не заперечуватиму цього.

— А якого вони характеру?

— Ні, мадам, ви знову питаєте мене про те, чого я просто не в змозі вам сказати.

— Тоді я більше не забиратиму у вас часу. Не можу докоряти вам, містере Холмсе, за те, що ви відмовились розмовляти зі мною більш відверто, а ви, я впевнена, з свого боку не будете думати про мене погано, бо я хочу розділити неприємності свого чоловіка навіть всупереч його волі. Ще раз благаю вас нічого не говорити йому про мій візит.

В дверях вона озирнулась, і мене востаннє вразило її чарівне стурбоване обличчя, стривожені очі й стиснуті губи. Потім вона зникла.

— Ну, Вотсоне, прекрасна стать — це ваша галузь,— сказав, посміхаючись, Холмс, коли шурхотіння спідниць поступово закінчилось звуком зачинених парадних дверей.— Яку гру веде ця вродлива леді? Чого їй насправді треба?

— Вона сама все пояснила цілком зрозуміло, а її стурбованість абсолютно природна.

— Гм! Згадайте вираз її обличчя, Вотсоне, її манеру поводитись, приховане хвилювання, неспокій і наполегливість, з якими вона ставила запитання. Не забудьте,

що вона належить до касти, яка вміє приховувати свої почуттu1103я.^ вочевИДЬ була неабияк виведена з рівноваги.

— Пригадайте також дивну щирість, з якою вона намагалась переконати нас, що для її чоловіка було б краще, якби вона знала все. Що вона мала на увазі? І ви, певно, помітили, Вотсоне, як вона змaневрувала, щоб сісти спиною до світла. Вона не хотіла, щоб ми бачили вираз її обличчя.

— Так, вона вибрала для цього єдиний з усіх стільців.

— І все ж таки жіночу поведінку часто не вдається

збагнути. Ви, звичайно, пам'ятаєте жінку в Маргіті, вона викликала в мене підозру тільки тому, що відверталась від нас. А все виявилось дуже простим: у неї не було напудрено ніс. Хіба можна будувати якісь умовиводи на такому сипучому піску? Іноді за найне-значнішими жіночими вчинками ховається сила-силен-на даних, а найнезвичайніша поведінка може залежати від шпильки для волосся або щипців для завивки. До побачення, Вотсоне.

— Ви йдете?

— Так, я проведу ранок на Годольфін-стріт з нашими друзями з поліцейської установи. Вирішення поставленої перед нами проблеми пов'язано з Едуардо Лукасом, хоч мушу визнати, що не маю нінайменшо-го уявлення, якої форми воно може набрати. Величезна помилка будувати теорію, не маючи фактів. А ви, мій друже, пильнуйте тут і приймайте всіх нових відвідувачів. Я повернусь до другого сніданку, якщо матиму змогу.

Весь цей день, потім наступний і ще один Холмс перебував у настрої, який його друзі назвали б мовчазним, а інші — похмурим. Він то приходив, то кудись ішов, безперервно палив, грав на скрипці якісь уривки, поринав у задуму, коли-не-коли ковтав бутерброди й неохоче відповідав на запитання, які я іноді йому ставив. Мені було зрозуміло, що пошуки у нього йдуть не так, як треба. Про справу він нічого не казав, і я тільки з газет дізнався про хід слідства, арешт і швидке звільнення Джона Міттона, лакея небіжчика. Журі присяжних при коронері встановило факт "навмисного вбивства", але учасники злочину залишались невідомими. Не було висунуто припущень і щодо мотивів убивства. В кімнаті було чимало цінних речей, але злочинець нічого не взяв. До паперів покійного ніхто не доторкався. їх було уважно вивчено, і це показало, що покійний старанно стежив за міжнародною політикою, невтомно збирав плітки, був чудовим лінгвістом і вів величезне листування. Він також був близько знайомий з провідними політичними діячами кількох країн. Але серед документів, що заповнювали шухляди його письмового столу, не було виявлено нічого сенсаційного. Його

стосунки з жінками справляли враження безладних і несерйозних. Серед жінок у нього було багато знайомих, але мало друзів, і жодну з них він не кохав. Він відрізнявся сталими звичками й поступливими манерами. Його смерть була абсолютною таємницею.

Що ж до Джона Міттона, лакея, то поліція заарештувала його з відчаю, бо не мала іншого вибору внаслідок своєї цілковитої безпорадності. Але завести на нього судову справу не змогла. Він того вечора гостював у своїх друзів у Хеммерсміті. Алібі було неспростовне. Правда, він вирушив додому рано й міг би повернутись у Вестмінстер ще до того, коли було виявлено злочин, але його пояснення, що частину шляху він пройшов пішки, визнали вірогідним, бо той вечір справді був тихий і теплий. Він повернувся о дванадцятій годині, і, певно, несподівана трагедія приголомшила його. Міттон завжди був у добрих стосунках із своїм хазяїном. Кілька речей покійного, наприклад, скриньку з бритвами, знайшли в чемоданах лакея, але він пояснив, що це подарунки небіжчика, і економка підтвердила його слова. Міттон перебував на службі в Лукаса три роки. Привертало увагу те, що Лукас не брав Міттона з собою на континент. Інколи він жив у Парижі по три місяці поспіль, але Міттон залишався наглядати за будинком на Годольфін-стріт. Що стосується економки, то того вечора, коли сталося вбивство, вона нічого не чула. Якщо до її хазяїна й приходив відвідувач, то він сам відчинив йому.

Таким чином, судячи з газет, таємниця вже три дні залишалась нерозкритою. А Холмс, якщо й знав більше від газет, тримав язик за зубами, але коли він сказав мені, що інспектор Лестрейд ввів його в курс справи, я зрозумів, що мій друг пильно стежить за розвитком подій. На четвертий день надійшла довга телеграма з Парижа, яка, здавалось, вирішила всю проблему:

"Паризька поліція (пише "Дейлі телеграф") зробила відкриття, що піднімає завісу над трагічною долею містера Едуардо Лукаса, якого спіткала насильницька смерть минулого понеділка на Годольфін-стріт у Вест-мінстері. Наші читачі пам'ятають, що покійного джентльмена було

знайдено зарізаним у власній кімнаті й що певна підозра впала на його лакея, але останній довів своє алібі й відхилив звинувачення. Вчора слуги однієї дами, що була відома під іменем мадам Анрі Фурнай і проживала в маленькій віллі на вулиці Аус-терліц, повідомили поліцію, що їхня хазяйка збожеволіла. Медичний огляд показав, що вона справді страждає небезпечною й хронічною формою божевілля. Під час розслідувайня поліція встановила, що мадам Анрі Фурнай минулого вівторка повернулася з Лондона, і є підстави вважати, що вона причетна до злочину у Вестмінстері. Зіставлення фотографій незаперечно довело, що чоловік мадам Анрі Фурнай і містер Едуардо Лукас одна й та сама особа і що покійний з якихось міркувань жив подвійним життям в Лондоні й Парижі. Мадам Фурнай, креолка за походженням, відрізняється вкрай нестримною вдачею, в минулому у неї траплялись напади ревнощів, що переходили в оскаження. Припускають, що саме під час одного з них вона й вчинила цей жахливий злочин, який викликав у Лондоні таке хвилювання. Досі не з'ясовано, що вона робила в понеділок увечері, але не викликає сумніву одне: схожа до неї жінка в понеділок уранці на вокзалі Чарінг-Кросс привернула до себе загальну увагу своїм зляканим виглядом і різкими жестами. Отже цілком імовірно, що злочин вчинила або вона в нападі божевілля, або цей злочин справив на нещасну жінку таке враження, що вона втратила розум. Зараз вона нездатна доладу розповісти, що з нею було, і лікарі не плекають надії на відновлення її розумових здібностей. Є свідчення, що якусь жінку, можливо, навіть саму мадам Фурнай, бачили протягом кількох годин у понеділок увечері біля будинку на Годольфін-стріт і що вона нібито стежила за цим будинком".

— Що ви про це думаєте, Холмсе? — Я прочитав йому замітку, поки він кінчав снідати.

— Мій дорогий Вотсоне,— сказав Холмс, вставши з-за столу й походжаючи по кімнаті,— ви неймовірно терплячий, але якщо я нічого не розповідав вам аж три дні, то тільки тому, що не було чого розповідати.

Навіть зараз це повідомлення з Парижа для нас не дуже велика допомога.

— Але воно, безперечно, до кінця прояснює причину смерті цього чоловіка.

— Смерть цього чоловіка — звичайна другорядна обставина, дрібний епізод порівняно з нашим справжнім завданням, яке полягає в тому, щоб відшукати документ і врятувати Європу від катастрофи. За останні три дні відбулась лише одна важлива подія: те, що нічого не відбулось. Я майже щогодини одержую повідомлення від уряду і напевно знаю, що ніде в Європі не видно ніяких ознак занепокоєння. Якщо цей лист десь загубився... ні, він не може загубитись... Але якщо він не загубився, то де ж він? У кого? Чому його не пускають у дію? Ось питання, що наче молотом гупає у мене в голові. І чи справді це тільки звичайнісінький збіг, що Лукас зустрів свою смерть саме того вечора, коли зник лист? Чи цей лист взагалі дійшов до нього? Якщо дійшов, то чому його немає серед паперів Лука-са? Чи ця його божевільна дружина прихопила лист із собою? Якщо прихопила, то чи він у неї вдома в Парижі? І як мені шукати його там, не викликаючи підозрінь у французької поліції? Це той випадок, мій любий Вотсоне, коли закон для нас такий же небезпечний, як і злочинці. Проти нас усі, але інтереси, поставлені на карту, величезні. Якщо я доведу цю справу до успішного завершення, вона, безперечно, належним чином увінчає мою кар'єру. А, ось і останні фронтові новини! — Він швидко глянув на подану йому записку.— Ого! Лестрейд, здається, побачив щось цікаве. Надягніть капелюх, Вотсоне, і ми разом прогуляємось у Вестмінстер.

Так я вперше прийшов на місце цього злочину — до високого закіптюженого, з вузьким фасадом будинку, бундючного, строго спланованого й надійного — як те століття, яке дало йому життя. Бульдожаче обличчя Лестрейда подивилось на нас з вікна, і коли здоровило констебль, відчинивши двері, впустив нас, Лестрейд тепло привітався з нами. Кімната, куди нас ввели, була тією самою, де стався злочин, але слідів його вже не залишилось, крім плями неправильної

форми на килимі. Цей килим,— маленький квадрат килимової доріжки,— лежав у центрі кімнати і був оточений широкою смугою чудової старовинної дерев'яної підлоги, викладеної квадратами й відполірованої до блиску.

Над каміном висіла пречудова колекція зброї, з неї й було взято кинджал того трагічного вечора. Біля вікна стояв розкішний письмовий стіл, і кожна річ у цій оселі: картини, килими, портьєри — усе свідчило про витончений, на межі розпещеності смак.

— Знаєте новини з Парижа? — спитав Лестрейд.

Холмс ствердно кивнув.

— Наші французькі друзі цього разу, здається, влучили в ціль. Немає сумніву, що все було так, як вони твердять. Вона постукала в двері — несподіваний, на мою думку, візит, адже Лукас проводив життя наче у водонепроникному відсіку на кораблі, й до нього ніхто не ходив,— він впустив її, бо не можна ж було тримати жінку на вулиці. Вона розповіла йому, як вистежила його, почала докоряти. Слово по слову, що далі, то більше, потім цей кинджал під рукою, отож скоро настав і кінець. А проте все відбулося не за одну мить" бо всі оці стільці було скинуто в купу он там, а один Лукас тримав у руках, ніби намагався ним захиститись. Для нас усе це так зрозуміло, наче ми на власні очі бачили цю сварку.

Холмс звів брови.

— І все ж ви послали за мною?

— А, так, але тут інша справа — звичайнісінька дрібничка, одна з тих, якими ви цікавитесь: я б сказав — дивна і, як ви, мабуть, назвали б її, химерна. Основних фактів вона не стосується, схоже навіть на те, що й не може стосуватись.

— Що ж це таке?

— Ну, ви ж знаєте, що після таких ось злочинів, як цей, ми дуже дбаємо, щоб усі речі залишались на своїх місцях. Тут нічого не чіпали. День і ніч в будинку чергував поліцейський. Сьогодні вранці, після того, як убитого поховали й закінчили обстеження цієї кімнати, ми вирішили в ній прибрати. І ось цей килим... Розумієте, його не прикріплено до підлоги, а покладено просто так. Ми випадково його підняли. І виявили...

— Он як? І виявили...

Обличчя Холмса нервово напружилось.

— Що ж, я впевнений, вам і за сто років не здогадатись, що ми там виявили. Ви бачите оцю пляму на килимі? Так-от, крізь килим повинно було просочитись чимало крові, хіба ні?

— Безперечно.

— Ви здивуєтесь, але на світлій підлозі немає ніякої плями.

— Ніякої плями? Але ж вона мусить...

— Так, мусить бути, що ж іще ви можете сказати. Але факт лишається фактом: плями немає.

Він узяв килим за ріжок і, загорнувши його, показав, що так воно й є.

— Але ж зісподу на килимі така сама пляма, як і на лицьовій стороні. Вона повинна була залишити слід.

Лестрейд, спантеличивши уславленого спеціаліста, захихотів від захвату.

— Ну а зараз я поясню вам, у чому річ. Друга пляма існує, але вона не співпадає з першою. Дивіться самі.— З цими словами він загорнув другий край килима, і під ним на світлому квадраті старомодної підлоги справді виявилась велика темно-червона пляма.— Що ви про це скажете, містере Холмсе?

— Та все це досить просто. Обидві плями таки співпадають одна з одною, але килим було перегорнуто. Поскільки він квадратний і не прикріплений до підлоги, це було легко зробити.

— Містере Холмсе, поліція не відчуває потреби, щоб ви пояснювали їй, що килим перегорнуто. Це абсолютно ясно, бо якщо його покласти ось так, плями на килимі й на підлозі ляжуть одна на одну. Але я хочу знати, хто переклав килим і навіщо.

Застигле обличчя Холмса сказало мені, що він аж тремтить від внутрішнього хвилювання.

— Слухайте, Лестрейд є,— мовив він,— отой поліцейський у передній чергує тут увесь час?

— Так.

— Тоді послухайтесь моєї поради. Розпитайте його як слід. Але не в нашій присутності. Ми почекаємо тут. Відведіть його в задню кімнату. Наодинці з вами він швидше зізнається. Спитайте його, як він насмілився впускати людей у цю кімнату й залишати їх самих. Не питайте в нього, чи було таке. Вважайте це доведеним. Скажіть йому, що ви знаєте: хтось тут був. Притисніть його. Скажіть йому, що тільки цілковите зізнання — єдиний для нього шанс заслужити прощення. Зробіть усе так, як я кажу.

— Слово честі, я витисну з нього все, якщо він хоч щось знає! — не стримався Лестрейд. Він прожогом вилетів у передню, і за кілька хвилин його грізний голос почувся з задньої кімнати.

— Ну, Вотсоне, почнемо! — з запалом вигукнув Холмс. Уся демонічна енергія цього чоловіка, схована до часу за маскою байдужості, враз перетворилась на дію. Він відкинув килим, миттю опустився навколішки й заходився обмацувати кожний дерев'яний квадрат підлоги. Один з них, коли Холмс потягнув його нігтями за край, піднявся і став вертикально. Повернувся на завісах, наче віко скрині. Під дерев'яним квадратом виявився маленький темний отвір. Холмс нетерпляче застромив туди руку й зразу ж висмикнув її назад з сердитим бурчанням, в якому змішались розлюченість і розчарування. Схованка була порожня.

— Швидше, Вотсоне, швидше! Кладіть його назад! Ледве ми поставили лядку на місце й застелили килим, в передній почувся голос Лестрейда. Коли він увійшов, Холмс з терплячим і покірливим виглядом стояв, недбало спершись на камін, і докладав чималих зусиль, щоб не позіхнути.

— Пробачте, що примусив вас чекати, містере Холм-се. Я бачу, що вам до смерті обридла вся ця справа. Він зізнався, а як же інакше. Увійдіть сюди, Макферсо-не. Нехай ці джентльмени послухають про вашу поведінку, яку нічим не можна виправдати.

До кімнати втиснувся боком червоний і знічений здоровань констебль.

— Я не думав, що це завдасть шкоди, сер, запевняю вас. Вчора ввечері до парадного підійшла молода жінка, вона сказала, що переплутала будинки. Ми розговорились. Нудно чергувати тут цілий день самому.

— Ну й що ж було далі?

— Вона захотіла подивитись, де сталося вбивство, сказала, що читала про нього в газетах. Дуже порядна молода жінка, і говорила так складно, сер, і я подумав, що не буде нічого поганого, якщо я дозволю їй подивитись. А коли вона побачила на килимі оцю пляму, то так і впала на підлогу, наче мертва. Я побіг на кухню й приніс води, але не міг привести її до тями. Тоді я подався за ріг до трактиру "Гілка плюща" взяти трохи бренді, але, коли я з ним повернувся назад, молода жінка вже опритомніла й пішла — мені здається, їй було соромно, і вона побоялась знову зі мною зустрітись.

— А килим ніхто не пересував?

Він був, звичайно, трохи зібганий, коли я повернувся. Розумієте, вона на нього впала, а він лежить на натертій підлозі й нічим не прикріплений. Потім я його поправив.

— це Вам наука, констеблю Макферсоне, що вам не вдасться мене обдурити,— з гідністю мовив Лест-рейд.— Ви, ясна річ, думали, що порушення вами службового обов'язку ніколи не відкриється, а проте мені вистачило одного погляду, щоб переконатись, що ви комусь дозволили ввійти в цю кімнату. Ваше щастя, голубе, що нічого не пропало, бо тоді б ви мали ого-го яку халепу. Мені шкода, містере Холмсе, що я покликав вас сюди через таку дрібницю, але я подумав, що друга пляма, яка не співпадає з першою, зацікавить вас.

— Авжеж, це було надзвичайно цікаво. Констеблю, та жінка заходила сюди тільки один раз?

— Так, сер, тільки один раз.

— А хто вона така?

— Не знаю, сер, як її звуть. Вона ходила по оголошенню про місце друкарки й помилилась номером будинку — дуже приємна, ввічлива молода жінка, сер.

— Висока? Вродлива?

— Так, сер, висока на зріст, ставна молода жінка. Думаю, ви б могли сказати, що вона вродлива. А дехто сказав би, що вона дуже вродлива. "О, пане поліцейський, будь ласка, дозвольте мені тільки глянути!" — сказала вона. У неї були такі приємні, лагідні манери, які не часто зустрічаються, і я подумав, що не буде шкоди, якщо я дам їй просунути голову в двері.

— Як вона була одягнена?

— Скромно, сер, у довгій до п'ят накидці.

— О котрій годині це було?

— Саме починало темніти. Коли я повертався з брен-дії засвічували ліхтарі.

— Дуже добре,— сказав Холмс.— Ходімо, Вотсоне, думаю, в іншому місці у нас цікавіша справа.

Коли ми зібралися йти, Лестрейд залишився в кімнаті, а сповнений каяття констебль кинувся відчиняти нам двері. На порозі Холмс обернувся й щось показав йому. Констебль напружено вдивився.

— Боже мій, сер! — вражено вигукнув він. Холмс приклав палець до рота, сунув те, що показав, назад у нагрудну кишеню і, коли ми вийшли на вулицю, вибухнув сміхом.

— Чудово! — мовив він.— Ходімо, друже, Вотсоне, завіса підіймається, розпочинається останній акт. Можете заспокоїтись, бо війни не буде, високоповажний Трелоні Хоуп не зазнав перешкод у своїй блискучій кар'єрі, необережний монарх не зазнає покарання за свою нестриманість, прем'єр-міністру не доведеться мати справу з ускладненнями в Європі, ніхто ні на шеляг не буде гірший від іншого, а трохи тактовності і вправності з нашого боку стануть на заваді дуже небезпечним подіям.

Я був у захваті від цієї незвичайної людини.

— Отже, ви виконали завдання? — вигукнув я.

— Поки що ні, Вотсоне. Є ще кілька обставин, які залишаються такими ж темними, як і перше. Але нам уже відомо багато, і тепер тільки з власної вини ми можемо не дізнатись про все. Зараз ми рушимо просто на Уайт-Террас і доведемо справу до завершення.

Коли ми прибули в будинок міністра у європейських справах, Ішерлок Холмс заявив, що бажає бачити тільки леді Хільду Трелоні Хоуп. Нас провели у вітальню.

— Містере Холмсе! — мовила леді, і її обличчя порожевіло від обурення.— Це вкрай нечесно й нешляхетно з вашого боку. Як я вже пояснювала, я хотіла б зберегти свій візит до вас у таємниці, щоб мій чоловік не подумав, ніби я втручаюсь у його справи. А ви мене компрометуєте, прийшовши сюди й показуючи таким чином, що між нами існують ділові стосунки.

— На жаль, мадам, я не мав іншого вибору. Мені було доручено віднайти цей величезної ваги документ. У зв'язку з цим я змушений уклінно просити вас, мадам, віддати його мені.

Леді схопилась на ноги, весь рум'янець миттю зник з її прекрасного личка. Очі в неї померхли, вона похитнулась, і я подумав, що вона ось-ось зомліє. Але, зробивши над собою величезне зусилля, вона оговталась від потрясіння, а на її личку невимовне здивування й обурення замінили всі інші почуття.

— Ви... ви мене ображаєте, містере Холмсе!

— Ну, ну, мадам, це ви даремно. Віддайте листа. . Вона кинулась до дзвінка.

— Дворецький проведе вас.

— Не треба дзвонити, леді Хільдо. Якщо ви це зробите, усі мої найщиріші зусилля уникнути скандалу підуть нанівець. Віддайте листа, і все буде гаразд. Якщо ви послухаєтесь мене, я все заладнаю. Якщо ж не схочете послухатись, я вас викрию.

Вона стояла перед Холмсом велично, з викликом, в усій її постаті було щось королівське, і вона не відривала погляду від очей Холмса, наче хотіла прочитати, що в нього на душі. Вона простягнула руку до дзвінка, але дзвонити не поспішала.

— Ви хочете, щоб я почала боятись. Не дуже личить чоловікові, містере Холмсе, прийти сюди й залякувати жінку. Ви кажете, ніби вам дещо відомо. То що ж ви знаєте?

— Будь ласка, сядьте, мадам. Ви заб'єтесь, якщо впадете. Я не буду говорити, поки ви не сядете. Дякую вам.

— Я даю вам п'ять хвилин, містере Холмсе.

— Вистачить і однієї, леді Хільдо. Я знаю про ваш візит до Едуардо Лукаса й те, що ви віддали йому цей документ, знаю, як ви винахідливо

потрапили в його кімнату вчора ввечері і яким чином забрали листа із схованки під килимом.

Вона приголомшено втупилась поглядом у Холмса, обличчя її спопеліло, й вона двічі ковтнула повітря, перш ніж змогла говорити.

— Ви збожеволіли, містере Холмсе, збожеволіли! — вигукнула нарешті вона.

Він вийняв з кишені квадратик картону. На ньому було обличчя жінки, вирізане з фотографії.

— Я прихопив це з собою, бо подумав, що воно може знадобитись,— сказав він.— Поліцейський упізнав вас. їй перехопило подих, і її голова відкинулась на спинку стільця.

— Годі, леді Хільдо. Лист у вас. Справу ще можна залагодити. Я не маю бажання завдавати вам неприємностей. Мої обов'язки вичерпаються, коли я поверну загублений лист вашому чоловікові. Послухайтесь моєї поради й будьте зі мною відверті. В цьому ваш єдиний порятунок.

Мужність її була дивовижною. Навіть зараз вона не визнавала себе переможеною.

— Повторюю вам, містере Холмсе, ви перебуваєте в полоні якихось ілюзій.

Холмс підвівся зі стільця.

— Мені шкода вас, леді Хільдо. Я зробив для вас усе, що міг. І бачу, що це було даремно.

Він подзвонив. Увійшов дворецький.

— Чи вдома містер Трелоні Хоуп?

— Він буде вдома, сер, за п'ятнадцять хвилин до першої.

Холмс глянув на свого годинника.

— Ще п'ятнадцять хвилин,— сказав він.— Дуже добре, я почекаю.

Ледве дворецький зачинив за собою двері, як леді Хільда, простягаючи руки, впала перед Холмсом навколішки; її прекрасне обличчя, звернене до мого друга, було мокре від сліз.

— О, згляньтесь наді мною, містере Холмсе! Згляньтесь! — благала вона, не тямлячи себе.— Заради бога, не кажіть йому нічого! Я так його кохаю! Я не хочу, щоб бодай тінь неприємності впала на його життя, а ця, я знаю, розіб'є його благородне серце.

Холмс підвів її.

— Я вдячний вам, мадам, за те, що ви хоч в останню мить схаменулись! Не можна гаяти й хвилини. Де лист?

Вона кинулась через вітальню до письмового столу, відімкнула його й витягла довгий голубий конверт.

— Ось він, містере Холмсе. Боже, краще б мені ніколи не бачити цього листа!

— Як же його повернути? — пробурмотів Холмс.— Швидше, швидше, нам треба що-небудь придумати! Де дипкур'єрська валіза?

— Все ще у спальні.

— Нам пощастило! Швидше, мадам, принесіть її сюди!

За хвилину вона повернулась, тримаючи в руці червону плескату скриньку.

— Як ви відкрили її раніше? У вас є другий ключ? Авжеж є. Відкрийте!

З-за ліфа сукні леді Хільда дістала маленький ключик. Скринька відчинилась. У ній було напхом напхано паперів. Холмс запхнув голубий конверт в самісіньку середину, між аркушів якогось іншого документа. Скриньку знов закрили й замкнули, а тоді її було віднесено в спальню.

— Тепер ми готові до його приходу,— мовив Холмс.— Маємо ще аж десять хвилин. Далеко ж я зайшов,, щоб прикрити, вигородити вас, леді Хільдо. На віддяку ви повинні відверто, поки є час, розповісти мені, що насправді все це означає?

_ Містере Холмсе, я розповім вам усе! — вигукнула леді — Ах, містере Холмсе, я ладна відрубати собі праву руку, аби й на хвилину не завдати йому горя! В усьому Лондоні немає жодної жінки, яка кохала б свого чоловіка так, як я, а проте, якби він дізнався, що я зробила, тобто що змушена була зробити, він ніколи б мені не пробачив. Бо він так високо ставить свою честь, що просто не здатний забути чи простити чиюсь помилку.

— Швидше, мадам, час біжить.

— дЛя мене такою помилкою був мій власний необачний лист, написаний ще до того, як я вийшла заміж, дурний лист імпульсивного закоханого дівчиська. У ньому не було нічого поганого, а проте мій чоловік мав би його за злочинний. Якби він прочитав того листа, він би

перестав мені вірити. Минули роки відтоді, коли я його написала. Я вже була думала, що все покрилося забуттям. Але кінець кінцем я почула від того чоловіка, Лукаса, що лист потрапив йому в руки і що він має намір показати його моєму чоловікові. Я благала його бути милосердним до мене. Він сказав, що поверне мені лист, якщо я принесу йому один документ, який знаходиться в дипкур'єрській валізі мого чоловіка. У нього в чоловіковому міністерстві був якийсь шпигун, він і розповів Лукасу про існування того документа. Лукас запевняв, що моєму чоловікові це не заподіє ніякої шкоди. Уявіть себе на моєму місці, містере Холмсе! Що я мала робити?

— Розповісти про все чоловікові.

— Я не могла, містере Холмсе, не могла! З одного боку, все здавалось мені приреченим на загибель, з другого, хоч яким жахливим було взяти в чоловіка той документ, я вірила, що, діючи таким чином, врятую наше кохання й взаємну довіру. До того ж я не уявляла, до яких наслідків у розвитку політичних подій може призвести мій вчинок. І я взяла документ, містере Холмсе! Я зробила зліпок з ключа. Той чоловік, Лукас, виготовив другий ключ. Я відімкнула дип-кур'єрську валізу, взяла документ і передала його на Годольфін-стріт.

— А що там трапилось, мадам?

— Я постукала в двері, як було умовлено. Лукас відчинив їх. Я пройшла слідом за ним у кімнату, нещільно ::ричиннвши за собою двері, бо боялась залишатись на самоті з цим чоловіком. Пам'ятаю, коли я входила в будинок, поблизу стояла якась жінка. Ми швидко зробили свою справу. Мій лист лежав у нього на столі, я віддала йому принесений документ. Він повернув мені лист. І саме тієї миті біля дверей почувся шум. До передньої хтось зайшов. Лукас швидко відгорнув килим, сунув документ у якусь схованку під ним, і поклав килим на старе місце.

Те, що трапилось після цього, схоже на якийсь страшний сон. Переді мною промайнуло смагляве й безтямне жіноче обличчя, я чула голос, що кричав по-французькому: "Я чекала немарно! Нарешті, нарешті я застукала тебе з нею!" Почалася дика бійка. Я бачила, як він схопив стілець, а в її руці зблиснув ніж. Я кинулась тікати від цієї жахливої сцени, вибігла з будинку і тільки наступного ранку дізналася з газет, як страхітливо там усе закінчилось. Того вечора я була щаслива, бо мій лист повернувся до мене, і я ще не знала, що принесе мені майбутнє.

А наступного ранку я збагнула, що з одного лиха потрапила в друге. Розпач мого чоловіка, коли він виявив зникнення документа, вразив мене в серце. Я насилу стрималась, щоб тут-таки не впасти до його ніг і не розповісти, що я наробила. Але ж це знову означало б сповідь про минуле. Того ранку, прийшовши до вас, я зрозуміла, що провина моя жахлива. Від тієї миті я безперервно думала, як одержати назад документ мого чоловіка. Він повинен був знаходитись ще там, куди Лукас сховав його, перш ніж до кімнати вбігла та страшна жінка. Якби не її поява, я ніколи б не довідалась, де в нього схованка. Як мені було потрапити до тієї кімнати? Два дні я стежила за будинком, але ні разу двері не залишились незамкненими. Вчора ввечері я вдалась до останньої спроби. Що саме я зробила і як домоглася свого, ви вже дізнались. Я принесла документ додому й хотіла була знищити його, бо не уявляла, яким чином повернути його чоловікові, не зізнавшись у своїй провині. Боже, я чую його кроки на сходах!

Міністр у європейських справах схвильовано вбіг до вітальні.

— Що нового, містере Холмсе, що нового? — закричав він.

— Я маю деякі надії.

— Ах, слава богу! — Його обличчя засяяло.— Прем'єр-міністр снідає зі мною. Чи може він почути про ваші надії? Нерви в нього сталеві, а проте я знаю, що він майже не спить відтоді, як сталась ця жахлива

подія. Джекобсе, попросіть, будь ласка, прем'єр-міністра піднятися сюди. Що ж до вас, моя люба, то, боюсь, мова піде про політику. За кілька хвилин ми з радістю приєднаємось до вас у їдальні.

Прем'єр-міністр умів володіти собою, але з поблиску його очей і посмикування сухих рук я зрозумів, що він поділяє хвилювання свого молодого колеги.

— Я бачу, містере Холмсе, ви хочете про щось нас повідомити?

— Поки що тільки про негативне,— відповів мій друг.— Я навів довідки скрізь, де міг би бути документ, і переконався: ніякої небезпеки не відчувається.

— Але цього не досить, містере Холмсе. Ми не можемо постійно жити на такому вулкані. Нам треба мати щось певне.

— Я не втрачаю надії знайти лист. Ось чому я тут. Що більше я думаю про цю справу, то більше переконуюсь: лист ніколи не покидав цього будинку.

— Містере Холмсе!

— Якби покинув, то його вже було б опубліковано..

— Але який же сенс у тому, що хтось узяв його й тримає в себе?

— Я не впевнений, що хтось його взяв.

— Тоді як же він міг зникнути з дипкур'єрської валізи?

— Я не впевнений, що він зник з дипкур'єрської валізи.

— Містере Холмсе, зараз дуже неслушний час для жартів. Запевняю вас, у валізі його немає.

— А ви шукали його після вівторка?

— Ні. В цьому не було необхідності.

— Ви могли й не помітити його.

— Та ну, це неможливо.

— Але й у цьому я не впевнений. Бо знаю, що такі речі трапляються. І припускаю, що там були й інші папери. Лист міг загубитись поміж них.

— Він лежав нагорі.

— Хто-небудь міг струснути валізу, й лист пересунувся в інше місце.

— Ні, ні, я виймав усе.

— Але ж, Хоупе, це, звичайно, легко перевірити,— зауважив прем'єр. — Нехай дипкур'єрську валізу принесуть сюди.

Міністр у європейських справах подзвонив.

— Джекобсе, принесіть мою дипкур'єрську валізу. Ми безглуздо марнуємо час, проте якщо це задовольнить вас, зробимо, як ви кажете. Дякую, Джекобсе, поставте її сюди. Ключ у мене завжди на годинниковому ланцюжку. Ось усі папери, ви бачите. Лист від лорда Мерроу, повідомлення сера Чарльза Харді, меморандум з Белграда, записка про російсько-німецькі хлібні податки, лист з Мадріда, записка лорда Флауер-оа... Боже милий! Лорде Беллінджере! Лорде Бел-лінджере!

Прем'єр вихопив голубий конверт у нього з рук.

— Так, це він... і нерозкритий. Хоупе, вітаю вас!

— Дякую вам! Дякую вам! Який тягар впав з мого серця! Але це незбагненно... неможливо. Містере Холм-се, ви чаклун, чарівник! З чого ви здогадались, що лист тут?

— З того, що мені стало відомо: більше ніде його немає.

— Не можу повірити своїм очам! — Він кинувся до дверей.— Де моя дружина? Я повинен сказати їй, що все гаразд. Хільдо! Хільдо! — почули ми на сходах його голос.

Прем'єр, примруживши, подивився на Холмса.

— Ну, ну, сер,— мовив він.— Тут не все зрозуміло. Як лист опинився у валізі?

Холмс, посміхаючись, відвернувся, щоб уникнути гострого й проникливого погляду.

— У нас також є свої дипломатичні таємниці,— відказав він і, взявши капелюх, попрямував до дверей.